

György meg is kezdi előadásait, majd szabályszerű versenyvizsga után 1923 februárjától kinevezett rendkívüli tanári státust kap.

A tanárképző bezáratásának volt még egy utójátéka is. Az ügyet a Nemzetek Szövetsége (Népliga) elé vitték. Többek között a Románia aláírt nemzetközi szerződések megsértésének tekintik az aktust, s nyilatkozattételre szólítják fel a román kormányt (1922. máj. 31.). Augusztus 9-én ad hírt az Ellenzék róla, hogy a kormány válaszjegyzéke miként indokolja meg a betiltást. Tagadják az egyházak egyetemalapítási jogát, bizonygatják, hogy nem sértettek meg érvényes szerződéseket, sőt vádakat hoznak fel. „A tanárképző, amely állítólag egy, a teológiai főiskola alá rendelt nevelőintézet lett volna, valójában ezzel együtt egy zúgegyetemmet képezett, amely a kolozsvári egyetem bölcsészeti kara folytatásának tekintette magát.“ A felekezeti közti jellegből azt vezetik le, hogy az intézet magyar nemzeti-politikai célokat szolgált (másként mit kerestek ott a zsidók?!), mitöbb az állami román egyetem és román nyelv ellen irányult, „hogy a magyar ifjúságot elvonják a román egyetemről. Ezek után a második világháborúig nem került sor a kolozsvári magyar felsőoktatás megszervezésének kérdésére.

A fentiekben egy 1920 június elejétől 1922 augusztusáig tartó több mint két esztendősi létküzdelmi harc mozzanataival ismerkedhettünk meg. Sajnos napjaink egyetem-körül akcióiban számos elem ismétlődését figyelhetjük meg, s csak reménykedhetünk abban, hogy ezúttal nem tilalom és kudarc lesz a záróakkord. Érdemes rámutatni, hogy 1920 nyarán a románságot meglepetésként érte a felekezeti közti magyar egyetem terve. A legilletékesebbek, Prie államtitkár, Pușcariu rektor, később Goga miniszter is jogosnak vélte megnyitását. De éppen Kolozsvárról indultak ellene támadásba, s különösen attól féltek, hogy e városban létesüljön a magyar tanintézet. Talán valahol a Székelyföldön inkább megtűrték volna. Jellegzetes az is, hogy sokáig nem lépnek fel ellene, még ideiglenes működését is elnézik, a sajtó és a román „közvélemény“ követeli ki hivatalos betiltását. Az egyetlen, amit az erdélyi magyarok felsőfokú világi képzésére engedélyeznek, az egyetem magyar tanszékének betöltése. E tanszék kibővítése, az irodalom és nyelvészet szétválasztása is meddő törekvésnek bizonyult a későbbiekben.

Alighogy elül az egyetem létéért folytatott küzdelem, újabb harcba kezdhet a magyarság középiskolái védelmében.

KELEMEN LAJOS

KIRÁLYFALVI JÁNOS ÍTÉLŐMESTER

Jakab Elek Dávid Ferenc életrajzában* megemlíti azt a hű deákot, aki nagy egyházalapítónkat a dévai vár börtönében haláláig ápolta, s megírja azt is, hogy ez a deák — *Királyfalvi János* — utóbb az ország

* *Dávid Ferencz emléke*. 1879, 242.; Gyulafi Léstár: *Krónikai följegyzései*. Hevesy gyűjtemény LXVIII. kötet 338.; KerMagv XI/1876/194.

ítélőmestere (protonotarius) lett. Unitárius történetírásunk ennél többet nem is tud róla.

Királyfalvi Jánosról csak szűkszavú és szörványos adatok maradtak. Azonban ezekből is megállapítható, hogy egyike volt azoknak a tehetségeseknek, kik szegény sorsból küzdöttek fel magukat érdemes munkásságukkal magas méltóság helyükre, s ha nem országrázó viharok és nemzeti katasztrófák örölték volna életét, emléke tán kora legnagyobbjai között ragyoghatna. Így is mindenképp méltó volt vezető helyére és a tiszteletünkre.

Királyfalvi János Fehér megyében, Veresegyházán élt kisbirtokos család fia volt. Családjá — s lehet, hogy éppen fia — halála után még egy emberöltő után is ott szerepeltek ebben a Gyulafehérvártól mintegy 25 km-re keletre fekvő, félreeső kis faluban. Magáról Királyfalvi Jánosról csak sejthetjük, hogy talán Dávid Ferenc és a kolozsvári unitárius főiskola korabeli országos jó híre, vagy ma már ismeretlen családi összeköttetések vihették Kolozsvárra tanulni. Pályája fölfelé ívelésének még kezdő idején (1591. V. 16.), mikor a fejedelmi kancellária titkára volt, Tövis mezővárosban tekintélyes összeggel egy kőházat vásárolt a maga, utódai s ezek elhalása esetére a testvére, *Királyfalvi Székely István* részére. Ez az adat a régi *Székely* családi nevét őrizte meg, s egy szersmind székely ősszármazására is mutat.

Egy 1583. március 6-i kolozsvári pör szűkszavú tanúadata aztán elárulja, hogy Királyfalvi János egy időben Dávid Ferenc veje, a kitünően képzett Trauzner Lukács Kolozsvár városa főjegyzője házában lakott föltehetőleg mint ennek íródeák segítségével, — s ez a helyzete teszi érthetővé a Dávid Ferencsel való szorosabb összeköttetést, s ennek élete végig való szerepét is. Az említett pör idején azonban a diák Gyulafehérváron élt és minden valószínűséggel már azelőtt jóval az udvari kancellária szolgálatában állott. Csak így érthető, hogy 1584. július 16-án Kolozsvári Bálint nevű társával együtt *Csikszentmártonban* egy hamis pénzforgató lófőszékely házában és az ehhez tartozó székely örökségeket kapta szolgálataiért adományul. Ilyen adománybirtokhoz az íródeák csak hosszabb, kipróbált szolgálat után juthattak.

Öt év múlva (1589. V. 2.) Királyfalvi Jánost már nagyobb fejedelmi kancellária íródeákja és bírójaként említi új adománylevele. Ekkor Sepsiszékbén és Felső-Fehér megyében egyszerre hat faluban nyerte meg Mihalcz Balásznak a testvére súlyos megsebesítéséért elveszített összes birtokait. Két évvel ezután (1591. VII. 16.) pedig az őt dicséretekkel halmozó újabb adománylevelében, az udvarhelyi várhoz tartozott egész *Csehérdfalvát* (ma Csehétfalva) nyerte az ottani lófőszékelyek és az udvarhelyi várhoz szolgáló gyalogpuskások javai kivételével újabb érdemeiért jutalmul.

Az egykori székely unitárius diák így saját emberségével másfél évtized alatt kilenc faluban és egy mezővárosban birtokolt, s hivatalára is akkor egyszerre már az erdélyi Ítélt Tábla bírása és a fejedelmi nagyobb kancellária titkára volt. Ettől fogva aztán kilenc évig nincs róla adatunk. Bizonyára az alatt is hivatásának élt s ez éppen elég dolgot adott neki. Az 1594-től kezdődő folyton ismétlődő politikai földrengések és katasztrófák forgatagában nem süllyedt el, sőt, abból, hogy az erdélyi rendek és vezértényezők 1600 végén, (XI. 24.) együttesen kiállított adománylevelével megkapta a magvaszakadt, Zatkai Jánosnak Fehér megyében *Csongván* és *Csesztvén* levő minden örökségét, minden esetre úgy

látszik, hogy a legnagyobb viharokban és megpróbáltatásokban is megállotta helyét, s méltó maradt az elismerésre és jutalomra.

Ez az oklevél *ítélőmesternek* említi, de kétségtelen, hogy ezt a legmagasabb erdélyi igazságügyi méltóságot már előbb elérte. Állása és hatásköre a közelmúlt és jelen állami főtisztségei közül tán leginkább az igazságügyminiszter, Legfelsőbb Bíróság elnöke és a legfelső ügyész együttes állásával és hatáskörével érzékeltethető.

Ő fogalmazta az országos törvények és az erdélyi legmagasabb igazságszolgáltatási fórum ítéleteinek szövegét, s tagja volt a fejedelmi tanácsnak is.

Pályája delén állott, midőn nem a viharok sodorták el, hanem a hirtelen halál.

Erdély már ötödik éve vívta élet-halálharcát, s a Habsburg és a török nagyhatalmak mérkőzésében csaknem arra a szerepre jutott, mint az olló egymásnak vágó két ága között a papiros vagy a szövetdarab. A harcok s a pestisjárványok megharmadolták emberfölötti szenvedésekkel megpróbált népét, s a sokféle pusztításban kifáradt vezetői egy része új kísérletet határozott a Habsburg felsőség elismerése felé. Követséget indítottak ezért 1603. március 13-án Prágába, Rudolf császár és királyhoz, s ennek a követségnek egyik tagjául Királyfalvi János ítélőmestert jelölték ki. Mire azonban a követség nagy kerülővel Prágába érkezett, azalatt az erdélyi törökpárt az unitárius Székely Mózással az élén fegyverrel próbált új szerencsét a Habsburgok ellen.

A követek semmit se tudtak a fordulatról, de a terhelt elméjű császár és tanácsosai alázatos mentegetőzésüket és a nemzetközi jogot figyelmen kívül hagyva, kiutasították az erdélyi követséget a császári székvárosból.

Mikor az erdélyieket ez a megaláztatás érte, akkor már Királyfalvi János halálos ágyán feküdt. Valószínűleg a hosszú nehéz út fáradalmai s a tavaszi zord időjárás betegítették halálra. Istvánffy Miklós a történetíró-nádor, ki erdélyi követségéből ismerte őt, följegyezte róla, hogy unitárius vallása miatt még eltemetni is alig tudták Prágában.

Sírja rég eltűnt. Emlékét is elsüllyesztették a századok.

ADORJÁNI RUDOLF
(közlő)

A KERESZTÚRKÖRI EGYHÁZKÖZSÉGEK
VAGYONLELTÁRA A
XVIII. SZÁZAD UTOLSÓ HARMADÁBÓL*

III. KÖZLEMÉNY

Medesér (91—94.)

Anno 1773. Die 22^{da} Novembris. Visitatio lévén a' Medeseri Sz. Ecclesia-
ban, Bonumai¹ talattatnak e' Szerént:

Vagyon egy Kö Templom, mikor s' mikeppen épült nem tudatik. Körü-
lötte van sasokba rakott fakkal a' Czinterem bé kerítve. A' mellyen kívüli
vagyon egj fabol épült Harang láb, ebben két Harangok. A' nagyobb Ha-
rangon ezen irás vagyon: 1496 és valami csuda képek, vagy szárnyas ál-
latok Képei ember abrázattal, kigyó farkakkal.² A' küssebb Harangon vag-
jon: *Fieri curavit Unitaria Eccla Medesér.*

A.D. 1711.³ Láttatnak meg más betü formákis rajta, de az öntéskor meg-
bomlott a' Forma, s' a' mián nem ismerhetni a' betüket.

Mivel az ezen 1773^{dik} Esztendőben Sz. György Havának 18^{dik} Napjára vir-
radolag, a' Papság Házában tűz gyuladván, a' Parochián levő minden
egjéb épületekkel edgyütt, az Ecclesia Ladajais benne való pénzél s'
egyéb Sz. Edényekkel s' Eszközökkel edgyütt porrá, hammuvá lettenek,
az Ecclesiának semmi Mobiliai⁴ nem maradtanak; (benn ége ottan az Es-
perest Nehai Tisz[te]l[e]t[e]s Uj Szekeli Buzogany Samuel Uram, Kinek
testéből csak egy darabotska talaltatott az hammuban minden emberi for-
ma nélkül) Hanem [üres fél sor következik].

Az után Nemely Kegjes Atyafiaknak Istenes buzgosagu indulattyokból
lett Collatumok⁵ Következnek e' szerént:

Az Ur Asztalán vagyon egy Székelly Szönyeg, azon fellyül egj veres fej-
tövel öltött borozdás gjolts Abrosz; melly Abroszt adott az Enlaki Kele-

* A szöveget gondozta és dr. Molnár István anyagának felhasználásával a
jegyzeteket összeállította dr. Gaal György. A textiliák, felszerelési tárgyak, pénz-
és mértékegységek magyarázata az I. közleményben található.

¹ javai.

² Orbán Balázs (*A Székelyföld leírása. I. köt. 118. l.*) ezt írja a harangról: „És
hogy ez alján ily díszes torony beltartalmával se szégyelje meg magát, van abban
egy igen érdekes régi harang is (a 160 fontos nagyobbik), melyen a rugonfalvi
harang köriratán lévő jelképes állatokhoz (bestiaria) hasonló, 4 sárkány és 5 —
szintén a rugonfalviakkal azonos — díszkarika alkotta ornamentica közé be van
foglalva az 1496. évszám, természetesen minuskel számjegyekkel. E harangról az a
hagyomány, hogy a feldült Körtvefája harangja volt, melyet a vész perceiben a
Füzespataka medrébe ástak el a menekülő lakosok, hol később felfedeztetvén, Me-
desérrre vitetett át“.

³ Csináltatta a Medeséri Unitárius Egyházközség. Az Ur 1711. esztendejében

⁴ ingóságai.

⁵ adományok.